

THE PROPRIETARY PROTECTION UNDER FRENCH AND GERMAN LAW

Assist. Prof. Sergey Kalinkov, PhD
Department of Civil Law, Law Faculty
University of Ruse, Bulgaria
E-mail: skalinkov@uni-ruse.bg

Abstract:

Possession (possessory) protection occupies an important place in many modern legal systems. This legal institution protects the factual situation under the protection of the law against unlawful encroachments, regardless of whether it is based on subjective property law. The purpose of this report is, based on the analysis of the legislative approaches adopted in France and Germany, to highlight those positive points that could be adopted in the current Bulgarian property law in order to improve the regulation of possessory protection.

Keywords: possession, possession, protection, prohibited self-government

1. Увод

Владелческата защита води своето начало още от Римското частно право, нейното развитие се наблюдава през Средновековието под влиянието на каноническото право. В периода на Новото Време двама немски цивилисти Рудолф Йеринг и Фридрих Карл Савини са разработили две доминиращи теории, оказали огромно влияние върху уредбата на редица европейски законодателства, касаеща посесорната защита. От една страна, владелческите искове са насочени към охраната на гражданското общество срещу самоуправството и произвола, а от друга страна, този институт е създаден в интерес на самия собственик, който в рамките на съдебното производство е освободен от тежестта да доказва наличие на субективното вещно право.

2. Уредба на владелческата защита в германското законодателство

За средновековната Германия единият от юридическите източници се явявало Саксонското Огледало, представляващо правен сборник, съставен през 1230 година, където изрично е била регламентирана забраната лицето самоволно да бъде лишено от владението, дори когато такова господство се е упражнявало без наличие на право. Само посредством съдебната интервенция фактическото състояние би могло да бъде променено.²⁷⁰

По – нататъшното развитие на този правен институт се наблюдава в редица постановления, наречени *landfriede*, които са били издавани от немските крале и императори в периода от 13 – 16 век. Съгласно правилата, заложили в тези актове, съдът е бил длъжен да възстанови господството на лицето, спрямо което са били осъществени насилствени действия, довели до изгубване на фактическата власт върху неговото имущество. А в постановлението от 1548 година на Карл V е била установена забрана за всякакъв вид самоволно нарушаване на *status quo*.

До края на XIX век посесорната защита в Германия се е подчинявала на Пруския Земски законник (1794г.) и Германския Саксонски Законник (1864г.), регламентирали два владелчески иска. Единият е бил насочен към преустановяване на неправомерните действия,

²⁷⁰ Такова положение се наблюдава в Книга II, чл.24 от Саксонското Огледало:

„Никой не може да бъде лишен от своето владение, дори когато владее безправно, освен чрез иск, предявен пред съда в присъствието му или задочно. В случай, ако той не се яви в съда, неговото владение по закон се признава за изгубено;

В Книга I, чл. 9 § 5 е било въведено задължението на праводателя да защитава владението на приобретателя срещу притезанията на третите лица до формалното преминаване на собствеността в полза на последния, понеже той ще има нужда от такава защита;

които са смущавали упражняването на фактическата власт, а другият – към възстановяване на господството.

В действащия Германски Граждански законник (BGB) владелческата защита е уредена в Книга III, раздел I.

На първо място - следва да се обърне внимание, че немският законодател в § 858, т. 1 изрично въвежда забрана за самоуправство. Това са случаите, когато третото лице лишава владелеца от фактическата власт въпреки волята му или осъществява действия, които пречат на последния да упражнява господството. Владението, придобито по този начин (чрез забраненото самоуправство) се квалифицира като незаконно.

На второ място – в § 859 е регламентирана възможността на владелеца самостоятелно да се противопоставя на забраненото самоуправство посредством самозащитата. Ако е налице лишаване от фактическа власт върху движимата вещ, допустимо е той (владелецът) чрез сила да я отнеме от нарушителя при условие, че последният е бил заловен на мястото или разкрит по „горещи следи“. По отношение на недвижимите вещи, владелецът, спрямо когото е бил упражнен произволът, може да си възвърне господството, елиминирайки (отстранявайки) нарушителя.

Разпоредбата на § 859, т. 4 препращайки към § 858, т. 2, допуска самозащитата да бъде упражнена от една страна срещу наследниците на лицето, придобило фактическата власт по пътя на забраненото самоуправство, а от друга страна срещу недобросъвестния приобретател, който е бил наясно относно порочността на владението на неговия праводател.

Следва да се отбележи, че до приемането на Германския граждански законник, въпросът за въвеждането на самозащитата е бил много дискусионен. Според Б. Виндшейт²⁷¹ този правен институт не следва да бъде регламентиран. Основното съображение на този учен е било свързано със затруднението да се издирят пределите на тази самозащита, понеже, ако тя бъде превишена, поставя се под съмнение съществуването на държавния правен ред в гражданското общество. Ето защо, според Б. Виндшейт, само с намесата на компетентните правораздавателните органи, би могла да се реализира промяната на фактическото положение.

На обратното мнение е бил Ф. Ендеманн²⁷², според който именно пропускането на срока за защитата на владението, обуславя необходимостта от наличие на самозащитата. Ако господството на лицето е винаги открито, то при нарушение е необходимо възстановяването на правния мир.

На трето място – охраната на владението по съдебен ред е регламентирана в § 861 и § 862 от ГГЗ, които норми обхващат както движимите, така и недвижимите вещи. Немският законодател урежда два иска:

А) Първият се предявява в случай на отнетото владение по пътя на забраненото самоуправство - § 861. Претенцията на ищеца е насочена към възстановяване на предишното фактическо състояние. Искът е недопустим, съгласно т. 2 от цитираната по – горе разпоредба, ако владението е било порочно спрямо действителния владелец и е придобито в рамките на една година, преди то да бъде отнето;

Б) Нарушението при втория иск се изразява в създаването на пречки, възпрепятстващи упражняването на господството върху вещта, без владелецът да е бил лишен от фактическата власт - § 862. Следователно, претенцията на ищеца е насочена към елиминирането на въпросните смущения, създадени от нарушителя. Както и в горепосочения случай, искът е недопустим, ако владението е било опорочено спрямо самия нарушител (или неговия предшественик) и придобито в рамките на една година преди самото нарушение;

По такъв начин, е видно, че немският законодател ясно и точно поставя разграничителен знак между двата владелчески иска, възприемайки като критерий именно вида на самото нарушение, осъществено по пътя на забраненото самоуправство.

²⁷¹ Виндшейт, Б., Учебник пандектного права, СПб, стр. 312, том I;

²⁷² Endemann, F., Lehbuch des Buergerlichen Rechts, Berlin, 1905, Bd II.q Abt. I, S 224., цит. по Бадаева, Н. В., цит. съч. стр. 82;

В рамките на съдебния процес, ответникът, съгласно § 863, разполага с правото да изтъкне възражения срещу предявените претенции от ищеца. Основната негова цел е да представи доказателства, от които ще бъде опроверган факта на забраненото самоуправство, тоест, че неговите действия са били правомерни.

За предявяването на исковете по § 861 и 862 е въведена едногодишна давност, която започва да тече от момента на извършване на самото нарушение.

Специално внимание следва да се обърне на § 868, която норма третира ползвателите, арендаторите, наемателите, влогоприемателите като непосредствени владелци (*unmittelbarer Besitzer*). Докато лицето, от което те са получили вещта на основание определено договорно правоотношение има качество „косвен (посредствен) владелец“ (*mittelbarer Besitzer*).²⁷³ Анализирайки § 869, следва изводът, че от владелческата защита при наличие на забранено самоуправство може да се възползва както непосредственият владелец, така и собственикът (тоест посредственият владелец).

Разпоредбата на § 855 отрича качеството „владелец“ на субектите, упражняващи фактическата власт върху вещта в домакинството или предприятието на другото лице в интерес на последния. Става дума за домашните прислуги или фабричните работници.²⁷⁴ От една страна, на основание § 860 немският законодател им предоставя възможността да упражняват самозащита при наличие на забранено самоуправство. От друга страна, въпросните лица са лишени от възможността самостоятелно да предявяват владелческите искове по § 861 и 862. Очевидно, че щом те държат вещта в интереса на друго и между тях съществува правоотношение, то тези субекти имат качество „държател“. Ако това е така, тогава по какви съображения арендаторите, ползвателите, влогоприемателите, наемателите и др. посочени в § 868 са включени в кръга на ищите, при условие, че и в този случай между тях и собственика съществува договорна връзка? Получава се, че немският законодател осъществява избирателен подход спрямо лицата, които биха могли да се възползват от владелческата защита.

3. Уредба на владелческата защита във френското законодателство

Във Франция през средновековния период голямо влияние върху развитието на владелческата защита са оказали трите юридически източника: каноническото право, обичайното право и римското право.

От XIII век нейното прилагане във френското обичайно право се е осъществило в благодарение на *remedium ex canone reintegranda*, насочен срещу самоуправството.²⁷⁵ По това време се правило разграничение между правното господство върху вещта, което се е базирало на юридическо основание и фактическото, представляващо обикновено държане (*detentio*).

В първия случай лицето, получавало владелческа защита срещу всяко нарушение, довело до лишаването от фактическата власт, при условие, че владението (*saisine*) е продължило една година и един ден. **Докато държането** се е защитавало само от насилие. Ако вещта е била отнета по друг начин от страна на третото лице, искът на държателя срещу нарушителя е бил недопустим.²⁷⁶

По време на Филип де Бомануар, който се е ръководил от нормите на каноническото и римското право, са били регламентирани три вида владелчески иска – *actio de trouble*, *actio de nouvelle dessaisine* и *actio de forte*. **Първият** защитавал нарушеното владение, **вторият** е имал възстановителна сила, **третият** е преследвал същата цел както и *actio de nouvelle dessaisine*, но се е прилагал при насилственото отнемане на фактическата власт.²⁷⁷ Владелческата защита е обхващала всякакъв вид вещи, а условието за предявяването на горепосочените искове е било наличие на правомерно владение, продължило една година и един ден. Впоследствие защитата е обхващала всяко фактическо състояние, независимо дали то се е опирало на правно основание (дори, когато владението е било недобросъвестно).

²⁷³ Безбах, В.В., Пучинский, В. К., Гражданское и торговое право зарубежных стран, стр. 232, М. 2004г.;

²⁷⁴ Бадаева, Н.В., Владение и владельческая защита в зарубежном и российском гражданском праве, стр. 78;

²⁷⁵ Никонов, С.П. Развитие защиты владения в Средневековой Европе, стр. 248–250;

²⁷⁶ Никонов, С. П., цит. съч. стр. 250;

²⁷⁷ По – подробно вж. Никонов, С. П. цит. съч. стр. 256;

В началото на XIV век е бил регламентиран нов владелчески иск, наречен – *la complainte en cas de saisine et de nouvelle*. Поначало защита е обхващала владението върху недвижимите имоти, а впоследствие и движимите вещи са попаднали в нейното приложно поле. *La complainte en cas de saisine et de nouvelle* се е прилагал както при нарушенията, възпрепятстващи упражняването на владението върху вещта, така и в случаите, когато лицето е било лишено от фактическа власт. И в този случай, за предявяването на иска е било необходимо спокойно владение, (*nec vi, nec clam, nec precario*) продължило година и един ден.²⁷⁸ В категорията на ищците са попадали само владелците, а не и държателите. Правото да се предяви *la complainte en cas de saisine et de nouvelle* се е погасявало с изтичането на една година, като срокът е започвал да тече от момента на самото нарушение.

В действащия Френски Граждански Кодекс (ФГК) владелческата защита е регламентирана в чл. 2278 и 2279, а също така и в Гл. I, чл. 1264 – 1267 от Гражданския Процесуален Кодекс, съдържащ правила относно посесорните иски.

Анализът на чл. 2278 показва, че френското право не прави различие между това дали фактическото състояние се намира в синхрон с юридическото с оглед охраната на владението. С други думи, защитата се предоставя независимо дали лицето, упражняващо господство, е притежател на субективното вещно право. Във френската правна доктрина²⁷⁹ се приема, че съществуват три вида владелчески иска:

А) Първият се предявява за отстраняването на фактическите или юридическите действия, които смущават упражняването на господството на ищеца. Видно е, че в този случай нарушението не води до лишаване от фактическа власт;

Б) Вторият иск е насочен към възстановяване на отнетото владение в резултат на насилствените действия, насочени срещу ищеца;

Видно е, че първите двете средства за защитата на владението произхождат от разгледания по – горе иск *la complainte en cas de saisine et de nouvelle*.

В) На трето място – френското законодателство регламентира още един иск, който има превантивен характер. Той се предявява, когато действията на ответника създават заплахата за владението на ищеца при наличие на вероятност в бъдеще да му бъде причинена вреда.²⁸⁰

Следва да се обърне внимание, че според ФГК освен владелеца и обикновеният държател (ползвател, наемател, арендатор, заложник кредитор) разполага със самостоятелна владелческа защита спрямо всяко трето лице, освен този, от когото е получил правото върху вещта – чл. 2278, абзац 2. Такъв законодателен подход се обяснява с икономическите интереси и нуждите на имуществения оборот. Безусловно, този който държи вещта, непосредствено се сблъсква със самото нарушение и поради което, действайки оперативно, би могъл по – бързо да реагира срещу неправомерните действия на третото лице.²⁸¹ Нещо повече – самият факт, че той извлича полезните свойства от чуждата вещ, която трябва да върне на собственика в надлежен вид след изтичането на уговорения срок, обяснява необходимостта от тази защита в полза на държателите.

Разпоредбата на чл. 2278 от ФГК не посочва обекта на владелческата защита. Във френската правна литература, както и съдебната практика единодушно се приема, че посесорните иски защитават само владението върху недвижимите вещи.²⁸² Причината за това е разпоредбата на чл. 2276, според която владелецът на движимата вещ се смята собственик. Следователно, при наличие на нарушение, владелческият иск ще се превърне в петиторен.²⁸³

3. Извод: въз основа на направеното сравнителноправно изследване, бяха постигнати следните резултати:

²⁷⁸ Никонов, С. П., цит. съч. стр. 284;

²⁷⁹ Morandier, L. *Precis de droit civil*, Tome II, P. 130;

²⁸⁰ Бадаева, Н., В., цит. съч. стр. 69;

²⁸¹ Синицын, С. А. Владение и владельческая защита в гражданском праве государств континентальной Европы, стр. 19, Консультант Плюс, 2012г.;

²⁸² Morandier, L. *Precis de droit civil*, Tome II, P. 130;

²⁸³ Бадаева, Н.В. цит. съч. стр. 69;

- **Първо** – в двете правни системи се наблюдава богато историческо развитие на института на владелческата защита през средновековния период под влияние на каноническото право;
- **Второ** – както в германското, така и във френското право е поставен ясен разграничителен знак между двата владелчески иска, като основният критерий е самото нарушение;
- **Трето** – по отношение на активната легитимация, следва да се отбележи, че именно френският граждански кодекс предоставя самостоятелна защита както на владелците, така и на обикновените държатели, докато Германският Граждански Законник (BGB), както е било установено, използва избирателен подход по отношение на последните.

REFERENCES:

- Vindsheit, B., Pandect law textbook;
Endemann, F., Lehrbuch des Buergerlichen Rechts;
Bezbach, V. V., Puchinskii, V.K., Civil and commercial law of foreign countries;
Badaeva, N. V. Ownership and proprietary protection in a foreigner system and rusian civil law;
Nikonov, S. P. Development of the defense of possession in Medieval Europe;
Morandyer, L. Precis de droit civil;
Sinicin, S.A., Ownership and proprietary protection in civil law of continental European states;